

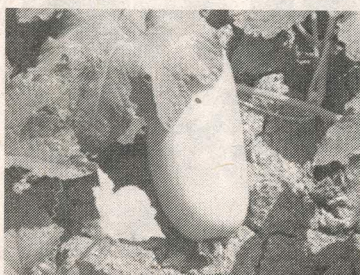

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
ไทยนิวส์	- 1 ก.ค. 2556	43	15612	5

มรดกกล้วยขาว

บ่าฟักหม่น

บ่าฟักหม่น หมายถึง ฟักเขียว ซึ่งเป็นพรรณไม้เถาล้มลุกชนิด *Benincasa hispida* Cogn. ในวงศ์ Cucurbitaceae บางถิ่นเรียก บ่าฟักจิ้ง บางแห่งเรียก บ่าฟักขี้หมู

ชาวล้านนานิยมปลูกฟักชนิดนี้ไว้เพื่อใช้ผลประกอบอาหาร ซึ่งส่วนมากมักแคงใส่เนื้อไก่ ส่วนใหญ่จะแคงเลี้ยงคนป็นจำนวนมาก อย่างเช่น งานลงแขกในการเกี่ยวข้าว นวดข้าว เป็นต้น แต่ไม่นิยมใช้เป็นอาหารในงานศพ เพราะโบราณใช้บ่าฟักหม่นผ่าซีกใส่โลงศพเพื่อดูดกลิน

กล่าวถึงสรรพคุณทางยาแล้ว บ่าฟักหม่นมีประโยชน์ทางยาหลายประการ อาทิ

- ผล เป็นยาแก้หลอดลมอักเสบ ไอ ขับเสมหะ แก้ปากเปื่อย แผลอันเกิดจากอาการร้อนใน แก้ร้อนในกระหายน้ำ บวม น้ำ ท้องอืดแน่น บิด ท้องเสีย
- เปลือกของผล แก้แผลบวม อักเสบมีหนอง แก้ท้องเสีย แก้บวม น้ำ
- ใส่น้ำ เป็นยารักษาอาการบวมพองบริเวณที่มีก้อนแข็งใต้ผิวหนัง แก้ร้อนใน บวม น้ำ และใช้ลบรอยจุดต่างดำนบนใบหน้า
- เมล็ด เป็นยาบำรุงปอด ละลายเสมหะ แก้ลำใส้อักเสบ หนองใน ริดสีดวง ทวาร และลำใส้อักเสบ
- ใบ เป็นยาแก้ร้อนใน บิด ท้องเสีย มาลาเรีย แมลงมีพิษกัดต่อย
- เถา เป็นยาแก้ปวดอักเสบ แก้ไข้ เป็นต้น

ในวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาที่ปรากฏเป็นคำสอนที่คล้องจองกัน สำหรับใช้เกี่ยวพาราสิ บางสำนวนอาจต้องพวนคำหรือตีความหมายเชิงสัญลักษณ์ อย่างการใช้คำว่า “ฟัก” แทนคำว่า “รัก” แล้วตามด้วยคำพวน เช่น

- แคงบ่าฟักใส่ง่าหอม หมายความว่า ทั้งรักและคิดถึง (ง่าหอม พวนเป็น ง่อมหา = คิดถึง)
- แคงบ่าฟักใส่ง่าตำ หมายความว่า รักและสนใจคนงามที่กำลังคุยด้วย (ง่าตำ พวนเป็น งามตำ)

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
ไทยนิวส์	- 1 ก.ค. 2556	43	15612	5

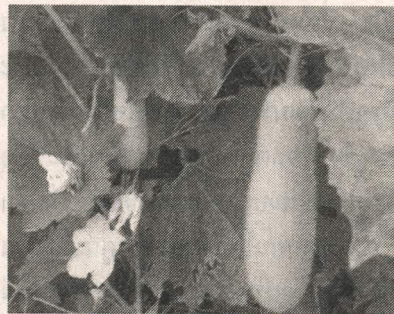
ส่วนทางด้านความเชื่อ ชาวล้านนามีความเชื่อเกี่ยวกับปาฟักชนิดนี้อย่างมากมาย เช่น การปลูกฟักในวันสงกรานต์ การเก็บฟักในยุงข้าว การใช้ฟักในงานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน ผลฟักในฝัน และ การงดบริโภคของคนมีอาคม เป็นต้น

ก่อนถึงวันสงกรานต์หนึ่งวัน ผู้เฒ่าผู้แก่จะให้เด็ก ๆ เตรียมหลุมดินตื้น ๆ ที่มีการเผามูลสัตว์แห้ง เช่น มูลวัว มูลควาย บนหลุมแล้วรดน้ำให้ชุ่มทิ้งไว้หนึ่งคืน พอรุ่งขึ้นเป็นวันมหาสงกรานต์ ก็ให้เด็ก ๆ นำเมล็ดพันธุ์ฟักหม่นลงปลูก พร้อมบอกว่าชีวิตของคนปลูกจะเจริญรุ่งเรือง อนาคตสดใสเติบโตใหญ่รวดเร็วเหมือนผลฟัก และมีอายุยืนยาวดังเถาฟัก

หลังนวดข้าวในท้องทุ่งเสร็จ ชาวนาจะขนข้าวขึ้นเก็บในยุ้ง เสร็จแล้วจะนำผลฟักหม่นไปไว้ใน ยุ้งข้าวด้วย เพราะเชื่อว่าฟักจะคอยพุ่มฟักข้าวไม่ให้ขั้วข้าวหนีไปไหน การบริโภคจะไม่สิ้นเปลืองและมีพอกินตลอดปี

ในงานมงคลขึ้นบ้านใหม่ ชาวล้านนานิยมให้คนอุ้มผลฟักนำขบวนขึ้นบ้านใหม่ และ ยังนิยมนำฟักหม่นเลี้ยงในงานเพื่อเอาเคล็ดว่าให้เป็นที่รักของคนและเทวดาทั้งหลาย ชีวิตครอบครัวจะชุ่มเย็น ดังฟัก งานแต่งงานก็เช่นกัน จะพบว่ามีการวางผลฟักในเรือนหอและเลี้ยงแกงฟักด้วยเชื่อว่าจะทำให้คู่บ่าวสาวมีอารมณ์เยือกเย็นเหมือนฟัก และจะพุ่มฟักรักกันไปตลอดกาล

สำหรับความเชื่อด้านความฝันนั้น มีตำราทำนายฝันฉบับหนึ่งกล่าวว่า "...ฝันเห็นหมากฟัก ผู้ใหญ่จักหื้อลาภะแล" คือ หากฝันเห็นผลฟัก ทายว่าผู้ใหญ่จะให้ลาภ

สุดท้ายเป็นความเชื่อของผู้ที่ถือคาถาอาคมและผู้เป็นร่างทรง บุคคลทั้งสองประเภทจะงดบริโภคฟัก เพราะเชื่อว่าจะทำให้วิชาคุณที่อยู่ในตัวเสื่อมมนต์ขลังลง

จากเรื่องราวของฟักหรือ "ปาฟักหม่น" ที่ได้กล่าวมาแต่ต้น จะเห็นได้ว่าพืชพรรณชนิดนี้มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวล้านนามาช้านาน.

สนั่น ธรรมธิ

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

(ภาพประกอบจากเว็บ <http://www.google.co.th/imgres?imgurl>)